

Forfatter: Henrik Blicher

Titel: Senklassicisme (1760-1800)

Citation: Henrik Blicher: "Senklassicisme (1760-1800)", i Henrik Blicher: *Senklassicisme (1760-1800)*. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/text/adl-periods-1760-1800-shoot-idm140580044027168.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Tematisk sammenfatning

Ved det nye århundredes begyndelse blev der gjort op med det gamle. Det skete blandt andet i den unge Oehlenschlägers læsedrama *Sankt Hansaften-Spil* (i *Digte*, 1803). I dette romantiske partsindlæg fremstilles oplysningens sol som en destruktiv lyskraft:

Og da dens stærke Ild afbrændte
Hver Blomst saa net,
At der, hvor man sit Øie vendte,
Stod et Skelet
(PS I 269)

Tilsvarende gjorde Schack Staffeldt i 1802 status over det tilbagelagte århundrede i sonetten "Dommen" (SD I 118) og hæftede sig ved en vis "forvoven Scepticisme" (SD I 119), som europæerne havde fået i arv fra oplysningens tidsalder. Romantikken er i den forstand en protest mod oplysningens program, som Horkheimer og Adorno har benævnt 'die Entzauberung der Welt' ("ophævelsen af verdens fortryllelse", *Oplysningens dialektik*, s. 35).

Et af de steder, hvor den romantiske bestræbelse på at genfortrylle verden sætter sig stærkest igennem er *naturen* (jf. afsnit 5a). Med Hans Carl Finsens ord: "Det simple forhold mellem en skaber og en skabning, som prægede oplysningens mekaniske verdensbillede er forladt. Verden er taget til i kompleksitet, som det fremgår af Schellings plotinsk inspirerede panteistiske system. Verdensånden er i naturen, eller som Schelling selv udtrykker det: naturen er den synlige ånd, ånden den usynlige natur. Dette er en videreførelse af organismetanken, som den blev udviklet af Herder - og af Goethe -, og denne danner grundlaget for romantikkens natursværmeri. Naturen tilbedes, ikke fordi gud har skabt den, men fordi gud er i den. Således ser romantikeren naturen som en mystisk åbenbaring af verdens sjæl, og naturen er ikke længere fornuftens antitese, for begge er forenet i en levende, guddommelig organisme. Verden er blevet et under, og holdningen til den bliver religiøs" (*Den romantiske bevægelse i Tyskland*, 1973, s. 29 f.).

Det *nationale* (jf. afsnit 5b) bliver 1800-tallets dominerende tema. En Ewalds hyldest til handlekraftig borgerdyd og humane idealer (i *Fiskerne*, 1779) og en Baggesens fremtidsvisioner om et grænseløst verdensborgerskab (i *Labyrinten*, 1792-93) forvandles, især efter det engelske angreb i 1807, til en national romantik repræsenteret af Oehlenschläger, Ingemann og Grundtvig. Oehlenschlägers tidlige romantik er ikke først og fremmest national, end ikke i "Guldhornene" (PS I 19) trods det oldnordiske motiv.

At opfatte *oplysningsmennesket*, (jf. afsnit 5c) det borgerligt civiliserede menneske, der fastlægges i 1700-tallet, som et dydsmønster i modsætning til det følsomme og romantiske individ, er, som Klaus P. Mortensen fremhæver, en forenkling. Dermed betoner han med rette en kontinuitet imellem århundrederne og kalder "1800-tallet en videreudvikling af 1700-tallets oplysnings- og civilisationsprojekt, men med en forskydning af interessen til det, som oplysningen havde måttet se bort fra eller lukke ude for at skabe et oplyst centrum i det enkelte individ" (*Litteratur-historier*, 2004, s. 103).

At *kærlighed* (jf. afsnit 5d) har med romantik at skaffe leverer dagligsproget belæg for. Den raffinering eller sublimering af seksuallivet, som romantisk kærlighedsdichtung er udtryk for, har sine forudsætninger i den følsomme tids erotiske praksis. Platonisk kærlighed er et udtryk for fantasiens tvetydige magt, som allerede er til stede i "Rungstedts Lyksaligheder", hvor med Jens Aage Doctors ord "oplevelsen bliver til præstation, til et værk - og når oden er færdig breder sig den pinlige fornemmelse af, at Camoenen [sanggudinden] har taget hvad Veninden skulle have" (*Herrens billeder*, s. 99).

At være *digter* (jf. afsnit 5e) bliver i romantikken principielt en fuldtidsbeskæftigelse, en livsform, og digteren leverer selv råstoffet til sin digtning. Dermed er overgangen fra betalt lejlighedsdigtning efter faste forskrifter til fri, subjektiv digtning fuldbyrdet. Det var Goethe, der sagde, at hans digte skulle opfattes som lejlighedsdigte ("Alle meine Gedichte sind Gelegenheitsgedichte", J.P. Eckermann: *Gespräche mit Goethe*, in: *Sämtliche Werke*, bd. 39, 1999, s. 50), men dermed mente han noget andet end det udgående 1700-tal, ikke digte til lejligheden, men ud af lejligheden. Og dermed annoncerede han et ekspressivt ideal, som skulle blive bestemmende for romantikkens digtere og betegne fortsættelsen af det opgør mod klassicismen, perioden 1760-1800 havde påbegyndt.